

PIRMASIS PARTIZANINIO KARO ETAPAS IR KASDIENYBĖ ISTORIKO VERTINIMU

KĘSTUTIS K. GIRNIUS. PIRMASIS PARTIZANINIO KARO ETAPAS

Šiame pirmajame partizanų pasipriešinimo etape, ypač iki 1945 m. rudens, kovos junginiai buvo ypač dideli ir itin drąsiai, gal net neapgalvotai, veikė. Nemaža Lietuvos kaimų partizanai valdė ne tik naktį, bet ir dieną, bent ta prasme, kad jie ir dienos metu atvirai žygiuodavo po apylinkes. Nors nėra tikslių duomenų, atrodytų, kad šiuo metu partizanai daug dažniau užpuldinėjo komunistų būstines ir miesteliuose, ir kaimuose, dažniau rengdavo pasalas NKVD daliniams ir stribams negu bet kuriuo kitu laiku.

Nesunku suprasti, kodėl būtent šiuo metu partizanai taip atvirai veikė. Nemažą vaidmenį turėjo viltis, kad komunistai bus greitai išvyti. Norėdami išvengti mobilizacijos ir represijų, vyrai slapstydavosi miškuose ir kartais nesąmoningai ir laipsniškai įsijungdavo į partizanus. Kiti dalyvaudavo tik vienoje ar kitoje akcijoje, kai reikėdavo daugiau kovotojų. Iki karo pabaigos komunistų vadovybei partizanų nuslopinimas buvo svarbus, bet ne pirmaeilis uždavinys. Mobilizacija į Raudonąją armiją, maisto ir kitų reikmenų tiekimas jai, kariniams reikalams reikalingas pramonės atkūrimas labiau rūpėjo Maskvai. Be to, vietos komunistai nebuvo įsitvirtinę kaime. Saugumas nebuvo atstatęs šnipų ir informatorių tinklo. Tarp kaimynų nebuvo daug įtarumo, nepasitikėjimo vienu kitais ar išdavystės baimės. Tad ūkininkas galėjo trumpam laikui ar specifiniam žygiui prisidėti prie partizanų, atvirai pasirodyti su ginklu, nebijodamas arešto ar įskundimo saugumui. Ne tik partizanams, bet ir paprastiems gyventojams suėmimo pavojus buvo mažesnis, tad ir jie atviriau rėmė kovotojus, kurie apgindavo juos nuo plėšikų, nedrausmingų raudonarmiečių ir paruoštų agentų. Tuo metu partizanai buvo laikomi Lietuvos kariuomenės tęsinium, jų žygius gaubė mistika, o tai pritraukė jaunimą.

Girnius K. K. *Partizanų kovos Lietuvoje*, Chicago: Į Laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, 1987, p. 189–190.

KĘSTUTIS K. GIRNIUS. KASDIENIS PARTIZANŲ GYVENIMAS

Nelengvas buvo kasdieninis partizanų gyvenimas. Jį dažnai lydėjo alkis, šaltis ir pavojus. Partizanų gyvenimas buvo labai dvilypis, net savotiškai šizofreniškas savo nepastovumu ir staigiais nuotaikos bei padėties pasikeitimais. Būta didelių įtampų momentų, vykdant kovos užduotis ar mėginant pasislėpti per vadinamuosius miškų košimus. Bet buvo ilgų, įkyriai nuobodžių dienų, net savaitių, kai partizanas gyveno slėptuvėje ūkininko sodyboje, iš jos išeidamas tik naktį. Kovotojų santykiai su vietos gyventojais buvo dviprasmiški. Gyventojai juos rėmė, maitino, pranešinėjo apie kariuomenės, stribų ir valdžios pareigūnų veiksmus, leido savo sodybose įrengti slėptuves. Bet kaimynystėje galėjo gyventi užverbuotas agentas, o į saugumo rankas patekęs rėmėjas ar ryšininkas mušimu, grasinimu ar kitomis priemonėmis galėjo būti priverstas išduoti pas jį besislapstančius kovotojus. Pačius partizanus artino kariams būdingi draugiškumo ir bendrai pergyventų pavojų ryšiai, bet ir j juos kartais įsirausdavo nepasitikėjimo gaidos. Visi kovotojai žinojo apie partizanus, išdavusius kovos draugus dėl pažadėtos lengvesnės bausmės. Tad draugo nesugrįžimas laiku, neįprastas ar įtartinas elgesys galėjo sukelti nepasitikėjimo šešėlį, ypač vėlesniais metais, kai žiemos metu partizanai du ar po tris slapstydavosi bunkeriuose. Jie neturėjo normalaus šeimos gyvenimo, nors kartais slapta

galėdavo aplankyti tėvus ar žmoną. Ir ši galimybė po kiek laiko išnyko dėl to, kad po 1946 m. žinomų partizanų šeimos buvo tremiamos į Sovietų Sąjungos gilumą, o prie jų sodybų dažnai tykojo stribai.

Įtampos tai paaštrėdavo, tai atslūgdavo, bet jos nuolat lydėjo partizanus, veikdamos jų nervus. Dažnai trūkdavo tinkamo maisto. Gyvenimas bunkeriuose, senos žaizdos, nenormalios gydymosi sąlygos pakirsdavo jų sveikatą. Partizanai žinojo, jog patekę į nelaisvę bus mušami, kad išduotų draugus. Net mirtyje jie negalėjo tikėtis ramybės. Kūno išniekinimas turgaus aikštėje kartais prie šventoriaus ar bažnyčios, užkasimas nežinomame ar bendrame kape buvo dažno partizano likimas. Vieni kovotojai geriau sugebėdavo pakelti šias sąlygas, o kiti pradėdavo dažniau gerti ir darydavosi mažiau drausmingi.

Girnius K. K. *Partizanų kovos Lietuvoje*, Chicago: Į Laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, 1987, p. 296–297.